

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА В ПРОЦЕСІ ЙОГО ПІДГОТОВКИ ДО СТАТЕВОРОЛЬОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ

Розглядаються деякі особливості формування готовності майбутніх педагогів до статевої соціалізації учнів. Автор запропонував перелік професійно важливих якостей фахівця цього напрямку соціалізації школярів та описує необхідні умови процесу навчання студентів. Особлива увага приділяється особистісно-зорієнтованому підходу при підготовці фахівців, гуманізації педагогічного процесу й розвитку мотиваційної сфери студентів.

Протягом останнього десятиліття відбувається злам світогляду відносно гендерної ідеології. З одного боку, добре те, що руйнуються старі гендерні стереотипи, де жінка виступає як слабка, пасивна, другорядна істота. Сьогодні жінки більш сильні, ділові, активні, ніж були раніше. Їм подобаються благородні, романтичні, мужні чоловіки, але якщо вони безпечні у своїй мужності. З іншого боку, у сучасному світі, де існує проституція й розповсюджена торгівля порнопродукцією, остаточно не сформувались нові стереотипи маскулітності/фемінітності. За таких умов, підготовка майбутніх педагогів до роботи в галузі статевої соціалізації учнів набуває особливого, дуже важливого значення. Але, готуючи фахівця цієї галузі, слід урахувати, що перш за все він повинен добре знати самого себе, бути живим прикладом гарної, позитивної поведінки представника своєї статі, взірцем для наслідування. Тому процес підготовки студента до статевої соціалізації виховання дитини – це процес особистісно-зорієнтований, спрямований на розуміння й удосконалення індивідуальних особливостей своєї чоловічої/жіночої статі, розвиток творчої індивідуальності педагога, професійне становлення індивідуальності фахівця. "Особливість вихователя – це якщо не вирішальна, то, принаймні, дуже важлива умова ефективного виховання" [1:73].

Питання підготовки вчителя-вихователя є одним з центральних у педагогіці вищої школи. Всебічно розглядається проблема формування особистості вчителя в процесі загальнопедагогічної підготовки (О.О. Абдуліна, В.П. Білозерцев, О.Г. Мороз та ін.); досліджуються шляхи формування педагогічної майстерності (І.А. Зязюн, В.О. Сластьонін та ін.); теоретична та практична підготовка педагога до виховної діяльності (О.А. Дубаснюк, А.Й. Капська, Л.Г. Коваль, Л.І. Міщик, С.Я. Харченко та ін.), формування творчої особистості вчителя (В.А. Кан-Калик, М.М. Поташник, С.О. Сисоєва та ін.).

Дуже важливими є дослідження В.О. Бойко ("Система підготовки студентів педагогічних ВНЗ до формування в старшокласників моральних засад сімейного життя"), О.Л. Главацької ("Проблема підготовки майбутніх учителів до статевого виховання учнів"), Л.І. Столярчук ("Статево-рольова соціалізація школярів: теорія і практика виховання"). Ці праці є сильним змістовим джерелом науково-методичних інформацій щодо окремих аспектів готовності педагога до статевої соціалізації виховання дітей. Проте питання підготовки фахівця статевої соціалізації школярів, і особливо питання формування особистості студента в процесі цієї підготовки, досі залишаються малодослідженими. Це і спонукало нас почати дослідницьку діяльність у цьому напрямку.

Студентський вік – це в більшості випадків вік пізнього юнацтва, тобто "...період найбільш активного розвитку моральних і естетичних почуттів, становлення і стабілізації характеру і, що особливо важливо, оволодіння повним комплексом соціальних ролей дорослої людини... Перетворення мотивації, усієї системи орієнтацій, з одного боку, інтенсивне формування фахових особливостей у зв'язку з професіоналізацією – з іншого, відзначають цей вік як центральний період становлення характеру та інтелекту". Студентські роки – це час, коли розвиток інтелектуальних і фізичних сил супроводжується й розквітом зовнішньої привабливості, коли зростають творчі можливості, посилюються свідомі мотиви поведінки, підвищується інтерес до моральних проблем, закріплюються такі якості, як цілеспрямованість, самостійність, рішучість, уміння володіти собою [2: 277-278].

Таким чином, час навчання у ВНЗ – досить благоприємний період для успішного розвитку й формування особистості юнаків та дівчат, їх професійного становлення. Вища школа повинна давати студентам можливість удосконалювати свою чоловічу/жіночу індивідуальність, розвивати особистість фахівця.

Жінки і чоловіки відрізняються за своїми біологічними даними, гендерними здібностями, життєвим досвідом, внутрішніми переживаннями. Під час підготовки фахівців до роботи в галузі статевої соціалізації треба враховувати гендерний аспект. Але це слід робити не для того, щоб віддати перевагу чоловікам або жінкам, а для того, щоб правильно будувати педагогічну діяльність зі студентами. Так, наприклад, жінки, як правило, чутливіші, вразливіші та емоційніші за чоловіків. Останні, у свою чергу, більш самостійні, раціональні, рішучі, ніж жінки. Тому, якщо в роботі зі студентами-хлопцями приділяти більшу увагу розвитку емоційної сфери, а в роботі зі студентами-дівчатами – діяльної сфери, можна зрівняти можливості представників і чоловічої, і жіночої статі, і тим самим підвищити рівень ефективності їх професійної діяльності.

Такий підхід у навчанні студентів, на наш погляд, необхідно застосувати під час підготовки майбутніх педагогів, які будуть виховувати дітей. Практично, в усіх навчальних і виховних закладах існувала та існує проблема малочисельності педагогів-чоловіків. Чоловік-педагог тільки тоді зможе завоювати дитячі серця, коли навчиться поєднувати свої чоловічі якості з емоційною чуйністю, ніжністю, уважністю. Ми говоримо про чоловіків, тому що їм більш, ніж жінкам, властиві (якщо не справжні, то напускні) безпристрасність, емоційна холодність, грубість. Ще слід відзначити, що людина, виконуючи певну діяльність, накладає на неї відбиток своєї особистості. Студенти в процесі навчання за допомогою викладача повинні виробити свій, індивідуальний

стиль статевої поведінки та професійної діяльності. Майстерність педагога значною мірою залежить від його психологічних особливостей, і у зв'язку з цим доцільно визначити професійно важливі якості, які незалежно від статі особистості будуть необхідні при статевої вихованні учнів. Це, безперечно, знадобиться вчителю і в інших видах педагогічної діяльності. Проте в галузі статевої соціалізації школярів вони будуть мати особливий специфічний прояв.

Перша професійно важлива якість, на підґрунті якої базуються всі інші, – це **людинолюбство**, тобто любов до людей, заснована на гуманізмі, прагненні до прекрасного, повазі гідності, прав чоловіка та жінки як представників роду людського, визнанні цінності кожного чоловіка та кожної жінки. Другою професійно необхідною якістю ми вважаємо **контактність**, яка вбирає в себе соціальну активність, товарищескість, відвертість, щирість. В основі цієї якості лежать уміння професійного спілкування. Але педагог повинен не тільки вміти спілкуватися, а й прагнути до спілкування, бути доброзичливим і тактовним. Безперечно те, що успіх вихователя залежить і від його комунікативних здібностей. Наступні важливі якості – це **доброта** та **здібність до емпатії**, які ми об'єднали, тому що вони тісно пов'язані між собою, однорідні. Доброта та емпатійність необхідні фахівцю в галузі статевої соціалізації для того, щоб бути здатним жити життям дитини; разом з нею долати труднощі, засмучуватися та радіти, відчувати те, що відчуває хлопчик або дівчинка. Найкращим було б для педагога любити дітей, як люблять батьки своїх дочок і синів, але ж не кожен на це здатен. Для багатьох людей потрібен тривалий час та постійне спілкування, щоб полюбити когось як рідного. **Терпіння й терпимість** завжди будуть у пригоді, коли маєш справу з дітьми. Педагог повинен бути терплячим, якщо бажає досягти визначеної мети та побачити реальні результати своєї діяльності. Оскільки для того, щоб виховати дитину, сформувати в неї певні якості, потрібен довготривалий час. Крім того, терпіння знадобиться педагогу в роботі з дітьми різного віку й різної статі: з дуже моторними, гомінливими й допитливими молодшими школярами; образливими, гарячкуватими й частенько впертими підлітками; категоричними, вразливими й надмірно самостійними юнаками та дівчатами; емоційними, плаксивими, вередливими представниками жіночої статі та грубуватими, воякуватими, здатними на ризиковані вчинки представниками чоловічої статі.

Терпимість – моральна якість, за допомогою якої вихователь зможе сприймати кожную дитину такою, якою вона є насправді, уважно ставитися до її інтересів, переконань, способу життя, віросповідань і т. ін.

Наступною професійно важливою якістю ми вважаємо спостережливість, яка необхідна педагогу в його повсякденній практичній діяльності, те, що на погляд звичайної людини здається нормальним, для фахівця може стати об'єктом пильної уваги. Спостережливість допомагає вихователю помітити найменші зміни в настрої дитини, своєчасно помітити та виправити будь-які відхилення в статевої поведінці дівчат і хлопців.

Завершує наш перелік професійно важливих якостей **прагнення до самовдосконалення**, яке повинно проявлятися в постійній кропіткій роботі над собою з метою покращання себе, удосконалення чоловічої/жіночої індивідуальності педагога, викорінення негативних якостей, особливо тих, які заважають професійній діяльності, підвищення рівня знань та майстерності.

Студент, який володіє визначеними якостями, на наш погляд, зможе в майбутньому успішно виконувати свою професійну діяльність. Але ж для того, щоб сформувати ці якості, перш за все необхідне бажання самого вихованця. Вихователь може тільки допомогти, дати пораду, підказати, зберігаючи за людиною право на самостійне прийняття рішення. Ми погоджуємося з позицією С.Д. Смирнова, який вважає, що доцільніше під час вузівського навчання створювати умови для саморозвитку особистості, ніж впливати на студента з метою формування потрібних ВНЗ чи суспільству якостей [3]. Таким чином, підготовка фахівця в галузі статевої соціалізації учнів повинна, з одного боку, носити гуманістичний характер, а з іншого – бути спрямованою на формування мотиваційно-цінносного ставлення до своєї професійної діяльності; на розвиток творчого потенціалу людини.

Гуманізація вузівського навчання передбачає пошану особистості студента як рівноправного партнера спільної діяльності; взаємини на засаді принципу співпраці, утворення сприятливого клімату в студентській групі. Гуманізм викладача виявляється в глибокій повазі прав, волі, цінності кожного юнака та кожної дівчини; у прагненні допомогти їм розвивати й реалізовувати свій потенціал. "...Якщо викладач хоче розвинути в студента почуття любові до дитини, він мусить стати джерелом пробудження серця свого вихованця. Не формальним дзеркалом, у яке дивиться студент, а теплом, що пробуджує найкращі паростки альтруїстичних якостей душі. Викладач повинен учити студента гуманістичного ставлення до іншої людини через настрої власної душі, через такі якості, як довіра, шаноба, вимогливість, почуття міри, справедливість, душевність, доброта, взаємодопомога, взаєморозуміння, взаємоповага, взаємна вимогливість і відповідальність" [4:97].

Мотив визначає сенс того, що робить людина. Студенти повинні усвідомити величезну значимість виховної роботи в процесі статевої соціалізації учнів. Сформований мотив емоційно-цінносного ставлення до майбутньої роботи – це старт подальших дій і, за умови правильно організованого навчального процесу, – гарантія успішного навчання, стимул для творчості. Правильно організованим ми називаємо такий навчальний процес, який відповідає наступним вимогам: орієнтація студентів на успіх, формування впевненості у власних силах і здібностях, уміння відстоювати свою позицію; підтримка нових ідей, заохочення сміливих, оригінальних пропозицій; оптимістичний діяльний тон і стиль спілкування, опора на позитивні емоції, такі як радість, дивування, захоплення, які стимулюють творче мислення; неприпустимість безпечальних негативних висновків про людину; інтеграція студентів у єдиний, згуртований колектив; надання юнакам та дівчатам права самостійно вибрати засіб для вирішення визначеного завдання, для досягнення поставленої мети; боротьба з конформізмом, погоджуванням з більшістю; пошана кожного юнака та кожної дівчини, схвалення бажання студента бути самим собою, слухати своє внутрішнє "я"; використання інноваційних технологій реалізації навчального процесу; орієнтація на дослідницьку діяльність; допомога в процесі дослідження.

Таким чином, у процесі підготовки студентів до статевої виховання учнів слід приділяти певну увагу формуванню професійно значущих особистісних якостей, удосконаленню чоловічої/жіночої індивідуальності та розвитку професійної свідомості майбутнього педагога. Усе це можливо за умов особистісно-зорієнтованого педагогічного процесу, заснованого на принципі гуманізму й спрямованого на розвиток мотиваційної сфери юнаків та дівчат.

У статті розглянуто деякі ключові моменти формування особистості фахівця статевої соціалізації школярів. Але ж ця проблема потребує подальшого глибокого дослідження, а саме: необхідно розробити методики розвитку в студентів емоційної, діяльної сфер та сфер саморегуляції й самореалізації; треба визначити й обґрунтувати критерії сформованості студента до професійної діяльності.

1. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс: в 2-х кн. – Книга 2. Процесс воспитания. – М.: Владос, 2000. – 255с.
2. Педагогика и психология высшей школы. Серия: Учебники, учебные пособия. – Ростов-н/Д: Феникс, 1998. – 544с.
3. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности. – М.: Аспект Пресс, 1995. – 267с.
4. Галагузова Ю.Н., Сорвачева Г.В., Штинова Г.Н. Социальная педагогика: Практика глазами преподавателей и студентов: Пособие для студ. – М.: Гуманит. изд. центр "Владос", 2001. – 224с.

Матеріал надійшов до редакції 26.09.03 р.

Ковальчук І.А. Формирование личности педагога в процессе его подготовки к половой социализации учащихся.

Излагаются некоторые особенности формирования готовности будущих педагогов к половой социализации учащихся. Автор предлагает перечень профессионально важных качеств специалиста данного направления социализации школьников и описывает необходимые условия процесса обучения студентов. Особое внимание уделяется личностно-ориентированному подходу при подготовке специалистов, гуманизации педагогического процесса и развитию мотивационной сферы студентов.

Kovalchuk I.A. Formation of teacher's personality in the process of his/her training to sex-role socialization of pupils.

The article features some peculiarities of formation of future teacher's training to sex-role socialization of pupils. The author suggests the list of important professional properties. And describes the necessary conditions of students education's process. Special attention is paid to personality-orientation's approach to preparation of specialists, to humanization of pedagogical process and development of motivational sphere of students.